

TARZ-I CİHÂN

ÂYİN-İ ŞERÎFİ

Selim Yûşa Demir

TARZ-I CİHÂN PEŞREV

DEVİR-İ KEBİR

1. HANE

5

9

12

15

18

22

26

SON

2. HANE

3. HANE

4. HANE

TARZ-I CİHÂN MEVLEVÎ ÂYİN-İ ŞERÎFİ

DEVİR-İ REVÂN

BİRİNCİ SELÂM

Ey a şı k ı ru yi t ̃ he za ran
Ru ker de be su yi t ̃ he za ran

3
a şık ca n ı men hey sul ta n ı men
a şık ca n ı men hey sul ta n ı men

5
Ten ha ne me nem a şı k ı ru yi

7
t ̃ ki hest ca n ı men hey sul ta n ı men

9
Der her se ri mu yi t ̃ he za ran

11
a şık ca n ı men hey sul ta n ı men

13
Ey so f ı i eh li sa fa

15 ez can bi gu Al lah hu (saz.....)

17 vey a şı k1 aş ku ve fa

19 ez can bi gu Al lah hu (saz.....)

21 Ha hi ki cüm le can şe vi (saz.....)

23 ta la yı k1 ca nan şe vi (saz.....)

25 tü her çi ha hi an şe vi (saz....)

27 ez can bi gu Al lah hu (saz.....)

29 Dün ya re ha kün din bi cu (saz.....)

31 Dest ez he me a lem bi şu (saz.....)

33 ne an bi gu ne in bi gu (saz.....)

35 ez can bi gu Al lah hu (saz.....)

37 Hey ya ri men ra na yı men

39 Sul ta nı men mak bu li men (saz.....)

41 Hey hey hey hey hey ya ri men (saz.....)

43 Men ben de i sul ta nem sul ta

45 nı ci han ba nem (saz.....) Zan dem ki ru haş

47 di dem şu ri de vü hay ra

49 nem men o şü dem o men şüd

51 ez ca nü di lem ten şüd (saz.....) Pey ves

53 te çi ra ba şed in na

55 le vü ef ga nem (saz.....) hey sul ta nem (saz.....)

57 hey süb ha nem ah Hey yar za lım dost

59 Yar yar yü re ğim yar gör ki ne ler

61 var ah hey yar za lım dost yar yar

63 yar yü re ğim yar gör ki ne ler var ah

65 Ey zi hic ra nü fi ra ket a sü man biğ ris te

67 Dil me ya nı hun ni şes te ak lü can biğ ris te

69 Dil me ya nı hun ni şes te ak lü can biğ ris te

71 Ceb re i lüd kud si yan ra ba lü per ha suh te

73 Ceb re i lü kud si yan ra ba lü per ha suh te

75 En bi ya vü ev li ya ra di de gan big ris te

77 En bi ya vü ev li ya ra di de gan big ris te

EVFER

İKİNCİ SELÂM

Ah Ey a şı kan
Ey mut rı ban

ey a şı kan
ey mut rı ban

ez a le mi
savt ez ne va

can a me dem
a ver de em

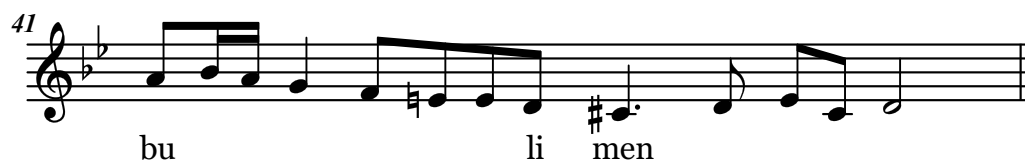
(saz.....) ser der fi ken
çün an de lib

ken can der ta leb
lib ez şev ki gül

cu ya yı ca
her dem ga zel

nan a me dem
han a 1 me dem

DEVİR-İ KEBİR

ÜÇÜNCÜ SELÂM

Hu ze nem ber kud si yan her
Dil çü ca yi hak bü ved hak

şeb zi dil hu hu ze
ba me nes tü men be

nem (saz.....) Ber ce ma li hak he
hak Hak be hak va sı şü

me ya hu vü ya
de ber hi şi ten

men hu hu ze nem saz
hu hu hu ze nem

Ah di la nez di ke si bi ni şin
Ah bi nal ey bü lü bü li de si tan

16

ki o ez dil ha ber da red
ki zi ra na le i mes tan

19

Ah be zi ri an di rah
Ah me ya nı sah ra vü

21

ti rev ki o gül
ha ra

1.

23

ha yı ter da red

25

e ser da red ah e ser da red

2.

27

30

Ey ki he zar
Her ki bu gün

a fe rin ah bu ni ce sul tan o lur
ve le de ah i na nu ben yüz sü re

ah ku lu o lan ki şi ler ca nım
ah yok sul i se bay o lur ca nım

1. 2.

hüs re vü ha kan o lur (saz.....)
bay i se sul tan o lur

60 Ey aş kı tü biğ rif te se ra pa yı di lem vay (saz.....)

64 Vey vas lı ru hat geş te te men na yı di lem vay (saz.....)

68 Ger da dı di li suh te i men men ne di hi vay (saz.....)

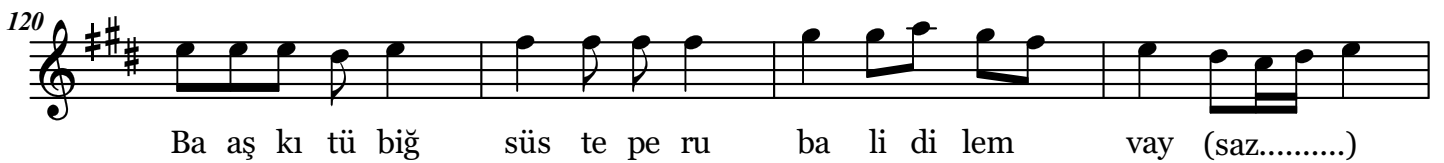
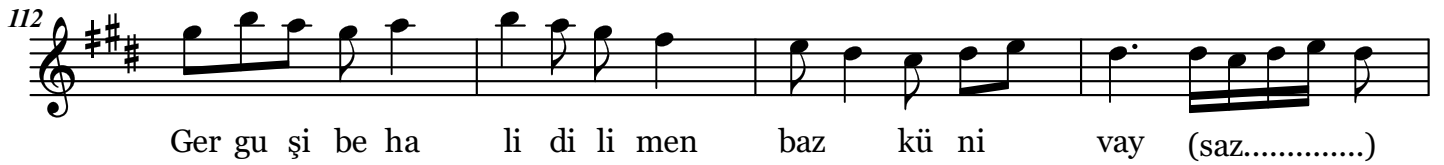
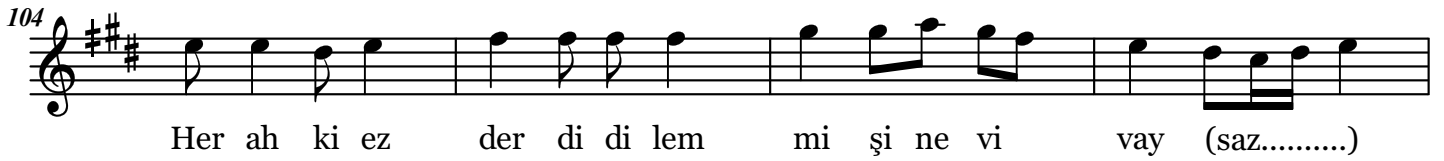
72 Ey vay di lem vay di lem vay di lem vay saz

76 Ey geş te fe da yı tü se ra pa yı di lem vay (saz.....)

80 Şüd zül fü çü hin du yi tü me va yı di lem vay (saz.....)

84 Ger hin du yi zül fi tü di lem va ne di hed vay (saz.....)

88 Ey vay di lem vay di lem vay di lem vay

124

Na med zi ci han der di ni ku fa li di lem vay (saz.....)

128

Ey ca nü di lem bi pür si ah va li di lem vay
Ha li ki li kes me ba di çün ha li di lem vay

132

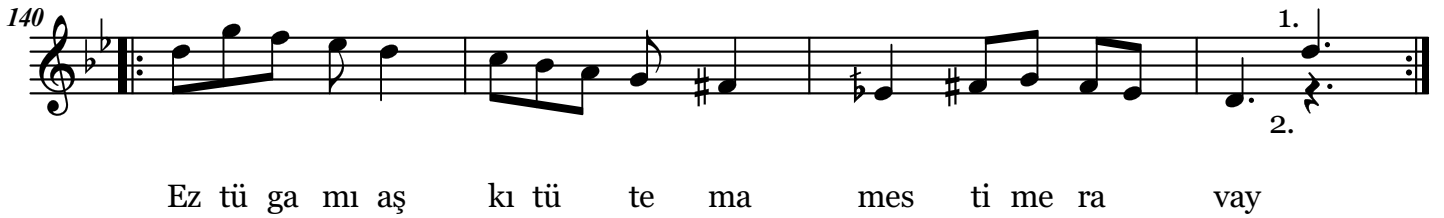
Ta ber se ri ku yi tü ma kê mes ti me ra vay
Der sa ga rı di de hun mü da mes ti me ra vay

136

Ey vas lı fi ra kı tü kü nun a za dem vay

140

Ez tü ga mı aş kı tü te ma mes ti me ra vay

EVFER

DÖRDÜNCÜ SELÂM

Ah Ey a şı kan

ey a şı kan

an kes ki bi

ned ru yi o

(saz.....) şu ri de ger

ded ak li o

a şüf te ger

ded hu yi o

SON PEŞREV

DÜYEK

5

9

13

17

20

24

28

SON YÜRÜK SEMÂÎ

Tarz-ı Cihân makamının kim tarafından bulunduğu kesin olarak bilinmese de elimize bu makamda ulaşan en eski eserlerin, nota nüshalarında Sultan 3. Selim'e ait olduğu yazılan bir saz semaisi ve bir peşrev olduğunu biliyoruz. Makamın nazariyâtını açıklayan ilk kaynak Yalçın Tura'nın "Türk Mûsikîsinde Makamlar" isimli eseridir. 3. Selim'in çağdaşı olan edvâr sâhibi Nâsır Abdalbâkî Dede'nin "Tedkîk ü Tahkîk" isimli eserinde Sultan'ın terkîb ettiği makamlara yer verdiği ve hatta yine 3. Selim'in kitap yazıldıktan sonra icâd ettiği makamları ek olarak eklemesine rağmen bu makamın bulunmaması, makamın sâhibinin 3. Selim olduğu konusunda şüpheleri arttırmaktadır.

Tarz-ı Cihân makamı Nihâvend'in güçlüsü olan Nevâ perdesinden başlayıp mezkûr makamın dizisinde dolaşır. Bazen Rast perdesine bazen de Dügâh perdesine gelince Yegâh'da Hicâz dörtlüsü yahut beşlisine geçip Yegâh perdesinde yedenli veya yedensiz karar eder. Seyri inici - çıkıcı olup donanımına Nihâvend makamındaki gibi Kürdî ve Nim Hisâr perdeleri yazılır. Dikkat edilmesi gereken bir husus vardır ki Şedd-i Arâbân, Tarz-ı Cihân makamında sık kullanılan bir geçki olmakla beraber karara giderken Şedd-i Arâbân'ın donanımında olan Nim Hicâz ve Dik Kürdî perdeleriyle değil Nihâvend makamındaki Kürdî perdesi kullanılarak inilmesi gerekmektedir.

ÂYİNDE GEÇEN DİĞER MAKAMLAR

Şedd-i Arâbân Makamı

Peşrevin 2. hânesinde 15. ve 21. ile 1. selâmın 58. ve 73. ölçüleri arasında yer alan makam Zîrgüleli Hicâz makamının Yegâh perdesine şeddidir.

Şevk u Tarab Makamı

Peşrevin 3. hânesinde 29. ve 35. ölçüler arasında yer alır. Sabâ ve Acemaşîrân makamlarının terkîbidir. Yerinde (Acemaşîrân perdesinde) Acemaşîrân makamıyla karar eder.

Nârefte Makamı

Peşrevin 36. ve 39. ölçüleri arasında yer alıp, günümüzde kullanılmayan ve unutulmuş bir makamdır. Kürdî perdesine göçürülmüş Nigâr (Basit Çargâh) makamıdır. Acem perdesinden seyre başlar. Melodik yapısı Acemaşîrân makamı gibidir.

Ferahfezâ Makamı

1. selâmın 77. ölçüsünden 2. ve 4. selâmların 8. ölçüsüne kadar bu makam işlenmiştir. Eserde Ferahfezâ; makamın Acemaşîrân ve Yegâh'da Bûselik, Acem ve Yegâh'da Bûselik, Nevâ'da Bûselik ve Yegâh'da Bûselik şeklinde olan üç farklı terkîbiden ilki kullanılarak geçilmiştir.

Şivenümâ Makamı

Sabâ ve Yegâh'da Bûselik dizilerinin terkîbiyle oluşan makam 2. ve 4. selâmların 9. ve 16. ölçüleri arasında işlenmiştir.

Anberefşân Makamı

2. selâmın 17. ölçüsünden sonuna kadar işlenen makam yerinde Nihâvend ve Yegâh'da Bûselik dizilerinin terkîbidir.

Ferahnümâ Makamı

Yerinde Nihâvend ve Yegâh'da Kürdî dizilerinin terkîbi olan makam 3. selâmın başından 12. ölçüsüne kadar geçmektedir.

Zirgüleli Hicâz Makamı

3. selâmın 13. ve 47. ölçüleri arasında geçen makam yerinde Hicâz beşlisine Hüseynî perdesinde Hicâz dörtlüsünün eklenmesiyle oluşur.

Sûzidil Makamı

3. selâmın 48. ve 127. ölçüleri arasında işlenmiştir. Hüseynîaşîrân perdesine göçürülmüş Zirgüleli Hicâz makamıdır.

Hümâyûn Makamı

3. selâmın 132. ve 139. ölçüleri arasında bulunan makam Yerinde Hicâz dörtlüsüne Nevâ'da Bûselik beşlisinin eklenmesiyle oluşur.

Nihâvend-i Kebîr Makamı

Nevâ'da Bûselik ve yerinde Nihâvend makamlarının terkibinden oluşan bu makam son peşrevde kullanılmıştır.

ESERİN GÜFTESİ*

1. Selam

Ey âşık-ı rûy-i tu hezârân âşık,
Rû kerde besûy-i tu hezârân âşık,
Tenhâ ne menem âşık-ı rûy-i tu ki hest,
Der her ser-i mûy-i tu hezârân âşık.

Ey sofi-yi ehl-i safâ, ez cân bigû Allah hû,
Vey âşık-ı aşk u vefâ, ez cân bigû Allah hû,
Hâhî ki cumle cân şevî tâ lââyık-ı cânân şevî,
Tu her çe hâhî, ân şevî, ez cân bigû Allah hû,
Dünyâ rehâ kün dîn becû, dest ez heme âlem beşû,
Ne ân begû, ne in begû, ez cân bigû, Allah hû.

Men bende-i sultânem, sultân-ı cihânbânem,
Zan dem ki ruheş dîdem, şûrîde vu hayrânem,
Men o şodem, o men şud, ez cân u dilem ten şud,
Peyveste çerâ bâşed in nâle vu efgânem?

Ey zi hicrân u firâket âsumân bigrîste,
Dil meyân-i hûn nişeste, akl u cân bigrîste,
Cebreîl u kudsiyân râ bâl u perhâ sûhte,
Enbiyâ vü evliyâ râ dîdegân bigrîste,
Ey dirîğâ, ey dirîğâ, ey dirîğâ, ey dirîğ,
Hemçunân çeşm-i ayân çeşm-i gümân bigrîste.

2. Selâm

Ey âşıkân, ey âşıkân, ez âlem-i cân âmedem,
Ser der fiken, cân der taleb, cûyâ-yı cânân âmedem,
Ey mutribân, ey mutribân, savt ez nevâ âverde'em,
Çün andelîb ez şevk-i gül her dem gazelhân âmedem.
Dûş ber dergâh-i izzet kûs-i sultânî zedem,
Hayme ber bâlâ-yi dâru'l-mülk-i rabbânî zedem.

3. Selâm

Hû zenem ber kudsiyân her şeb zi dil Hû Hû zenem,
Ber cemâl-i Hak heme yâhû vü yâmen Hû Hû zenem,
Dil çu câ-yi Hak büved, Hak bâ menest u men be Hak,
Hak be Hak vâsıl şude ber hîştên Hû Hû zenem.

Dilâ nezd-i kesî binşin ki o ez dil haber dâred,
Be zîr-i ân dirahî rev ki o gülhâ-yi ter dâred,
Binâl ey bülbül-i destân ki zîrâ nâle-i mestân,
Meyân-ı sahra vü hârâ eser dâred, eser dâred.

Ey ki hezâr âferîn, bu nice sultân olur,
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur,
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre,
Yoksul ise bay olur, bay ise sultan olur.

Ey aşk-ı tu bigrîste serâpâ-yi dilem,
Vey vasl-ı ruhet geşte temennâ-yı dilem,
Ger dâd-i dil-i sũhte-i men nedehî,
Ey vâý dilem, vâý dilem, vâý dilem.

Ey geşte fedâ-yi tu serâpâ-yı dilem,
Şud zũlf-i çũ hindũ-yi tu me'vâ-yı dilem,
Ger hindũ-yi zulf-i tu dilem vânedehî,
Eyvâý dilem, vâý dilem, vâý dilem.

Her âh ki ez derd-i dilem mîşinevî,
Ez âh-i dilem gerd-i gilem mîşinevî,
Ger gũş be hâl-i dil-i men bâz kunî,
Dâim zi dilem hâl-i dilem mîşinevî.

Bâ aşk-ı tũ bigsiste serâpâ-yi dîlem,
Nâmed zi cihân derd ü nîkû fâl-i dîlem,
Ey cân u dîlem, bi-pürs ahvâl-i dîlem,
Hâl-i dil-i kes mebâd çün hâl-i dîlem.

Tâ ber ser-i kûy-i tu makâmet merâ,
Der sâgar-i dîde hûn ludâmet merâ,
Ez vasl u firâk-i tu künûn âzâdem,
Ez tũ gam-ı aşk-ı tu temâmet merâ.

4. Selam

Ey âşîkân, ey âşîkân, ankes ki bâned rûy-i o,
Şürîde gerded akl-i o, âşufte gerded hûy-i o.

GÜFTE TERCÜMESİ

1. Selam

Senin yüzüne binlerce âşık var,
Sana yönelen binlerce âşık var,
Yüzüne âşık olan yalnız ben değilim,
Başındaki her saça binlerce âşık var.

Ey safâ ehlinin sofisi, Allah Hû de canla,
Ey aşk ve vefâ âşığı, Allah Hû de canla,
Cânâna lââyık olmak için cânla bütün olmak istersin,
Sen her ne olmak dilersen o olursun, Allah Hû de canla,
Bırak dünyayı din ara, tüm âlemden vazgeç,
Ne onu de ne bunu, Allah Hû de canla.

Ben sultanın, dünya sultanının kölesiyim,
Yüzünü gördüğümde beri meftûnu, hayrânıyım,
Ben o oldum, o da ben. Canım ve gönlümden, tenimden oldu,
Nedendir dâima bu inleme ve feryâdım?

Senin ayrılığından gökyüzü ağlıyor,
Gönül kan içinde; akıl ve göz ağlıyor,
Cebrâil ve meleklerin kanatları yanıyor,
Peygamberler ve velilerin gözleri ağlıyor,
Ne yazık, ne yazık, ne yazık! Yazık,
Ayân gözü, gümân gözü gibi ağlıyor.

2. *Selam*

Ey âşıklar, ey âşıklar! Cân âleminden geldim,
Başımı verip canımı fedâ etmeye, cânânı aramaya geldim,
Ey mutribler, ey mutribler! Nevâ'dan ses getirdim.
Bülbül gibi gülün şevkinden gazelhân olmaya geldim.

3. *Selam*

Hû derim her gece meleklerle, gönülden Hû derim Hû,
Hakk'ın cemâline yâhû derim, Hû derim Hû,
Gönül Hakk'ın yeri olunca Hakk benimle ben Hakk ile,
Hakk Hakk'a kavuştu, özüme Hû derim Hû.

Ey gönül! Gönülden anlayanın yanında otur,
Taze güller veren ağacın altında otur,
Ey destân bülbülü inle çünkü sarhoşların feryâdı,
Taşlara da dikenlere de tesir eder.

Ey binleri yaratan, bu nasıl bir sultandır ki,
Kulu olanlar hükümdâr ve hakan olur,
Her kim Veled'in kapısına inanarak gelirse,
Yoksul ise zengin, zengin ise sultan olur.

Senin aşkınla baştan aşağı tüm gönlüm ağladı,
Gönlümün tüm isteği yüzüne kavuşmak oldu,
Bu yanmış gönlüme insâf etmezsen,
Eyvâh gönlüme, vâh gönlüme, vâh gönlüme.

Baştan aşağı tüm gönlüm sana fedâ oldu,
Simsiyâh saçların gönlümün sığınağı oldu,
Eğer saçlarının siyahlığından bana vermezsen,
Eyvâh gönlüme, vâh gönlüme, vâh gönlüme.

Gönül derdimden çektiğim her âhı işitirsin,
Kederli bedenimin gönül derdinden çektiği her âhı işitirsin,
Gönlümün hâline kulak verirsen,
Gönlümün hâlini gönlümden işitirsin.

Baştan aşağı tüm gönlüm senin aşkınla yıkıldı,
Bu cihanda adın dert ve gönlümün bahtıdır,
Ey cânım, yüreğim; gönlümün hallerini sor,
Hiç kimsenin hâli benim yüreğimin hâli gibi olamaz.

Benim sonum senin yanı başındadır,
Gözümün kadehinde hep kan vardır,
Sana kavuşmaktan da senden ayrılmaktan da özgürüm,
Senin aşkının üzüntüsü bana yeter.

4. *Selam*

Ey âşıklar, ey âşıklar! Onun yüzünü her kim görse,
Aklı karışır, rûh hâli bozulur.

***Eserin güftesi Buhûrîzâde Mustafa İtrî
Efendi'nin Segâh Ayîn-i Şerîfine âittir.**

